

İktisat

İslâm'da fiat tahdidi mes'elesi

Süleyman KARAGÜLLE
(Yüksek Mühendis)

osyalistler, fiatta maliyeti esas alır ve maliyetten üstün satışları ahlâksızlıkla tavsif ederler. Bunun için ya ticareti hiç kabul etmezler veya kâr haddini tayin ederler. Azamî kâr haddi korurlar. Asgarî bir ücret tayin ederler. Yevmiyeli personelin azami me-saisini, çalışma saatlerini tahdit ederler.

İslâmiyette, kâr haddi yoktur. Malın fiyatı tah-dit edilmemiştir. Asgarî ücret kaydı olmadığı gibi azami mesai saatleri veya mecburi tatil saat ve gün-leri mevcut değildir. Bunların şerî delillerini daha aşağıda, bilâhare arz edeceğim. Daha evvel fiat tahdidi üzerinde ekonomik mütalâa etmek istiyorum.

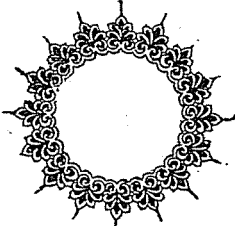
1 — Eğer yeryüzünde ilk maddeler sonsuz ve aynı emekle her zaman aynı mal istihsal edilmiş olsaydı o takdirde fiatların maliyetle hesabı düşünülebilirdi. Hal böyle olmayıp yeryüzü mahdut olup hiç bir yer diğerine benzememektedir. Kiminde çok az bir emekle pek fazla mahsül elde edilebildiği halde kiminde büyük emekler çok az bir verim vermektedir. Malların fiatları maliyetle tesbit edildiği takdirde:

a) Ucuza mal edilen ama ham maddesi az olan hemen satılır ve biterdi. Sonra o mala ihtiyaç çok fazla da olsa bulunmazdı. Buna mukabil ham maddesi çok olup emeği fazla olan mallar, piyasaya yüksek fiatla arz edilir, yığılırdı. Alıcısı bulunmazdı.

b) Fıatın maliyetle tesbit edildiği memleketlerde, insanlar az emekle çok mal elde etmekle uğraşmaz, kolayına geldiği şekilde çok emek sarfiyle az mal elde etmekle yetinirler. Çünkü onlar para kazanmış olmyacaklardır.

c) Fıatı maliyetle tesbit ettiğimiz takdirde herkes emeğini en verimli sahalarda yatırmıyacak en yakın ve en kolay yerleri tercih edeceklerdir. Bu suretle memleketin çok daha verimli yerleri ve sahalarda büyük yatırımlar olacaktır.

d) Fıat maliyetle takarrur edince herkes kolay işleri tercih edecek, yeraltında maden kömürlerinin istihsali ile kimse uğraşmıyacaktır.

c) Fiyatın maliyetle tesbit edilmesi halinde en mühim nokta aynı cins malın çeşitli fiyatları olacaktır. Az emekle istihsal yapanların malları ucuza satılacak, çok emek sarfiyle istihsal yapanların malları pahalı satılacaktır. Yani iyi çalışmış olmaları daha kârlı olacaklardır. Bunun satışı nasıl tanzim edilecek. Pahalısını kimē, ucuzunu kime vereceğiz?

2 — Eğer yeryüzünde insanların ihtiyaçları aynı mallara aynı olsaydı maliyet üzerinde bir fiyat düşünülebilirdik. Hal böyle olmayıp her insanın ihtiyacı başka başkadır. İhtiyaç dereceleri de farklıdır. Kiminin boyu uzun, kimi hastadır. Kimi gençtir, kimi ihtiyardır. Bunların yaşadıkları muhit ve şartlar farklıdır. İhtiyaçları da aynı şekilde farklıdır ve ihtiyaç şiddetleri de değişiktir. İnsanın suya, içmek için yıkanmak için ve bahçesini sulamak için ihtiyacı vardır. Fakat ihtiyaç dereceleri farklıdır.

a) Fiyat maliyetle tesbit edildiği takdirde parası olanlar ucuza lüzumsuz malları alıp gelişi güzel sarf edecekler, öbür taraftan ona çok şiddetle muhtaç olanlar ağıltan, susuzluktan ölürlər.

b) Fiyat maliyeti tesbit edilen yerlerde eğer pahalıya mal ediliyorsa onu kimse almayacak, ucuza da satılamayacağından yığılıp kalacak, çürüyecek, bozulacak ve atılacak demektir. Bu ise malı ucuza satmayıp hiçe satmak olacaktır. İşçilerin emeklerini yok pahasına çürütmektedir.

c) Mallar, maliyette değerlendirilince insanlar, bazı malları ucuza bulmuş olacaklardır. Malları hor kullanacak lüzumsuz yerde israf yapacaklardır. Meselâ buğdayın maliyeti arpadan ucuz olabilir. Çünkü arpa Erzurumda verimsiz yerde ekilmiştir. Buğday Adana'da mümbit topraklarda ekilmiştir. Buğdayı daha ucuz bulan vatan-daş hayvana arpa alıp yedirmeyecek, buğdayı yedirecek, sonra insanlar, arpa yemek mecburiyetinde kalacaktır.

d) Maliyetin fiyatla tesbiti halinde karşılaşılan en mühim zorluk müstehlikin ihtiyacını müstahsile bildirememesidir. Bunun neticesinde müstahsil lüzumsuz malları imal etmekte ve lüzumlu malları

da yapamamaktadır.

3 — Hasılı, fiyat maliyetle tesbit edilince:

a) Mahdut malların muhtaçlara paylaştırılması problemleri çözülüyor ve anarşi doğuyor, istikrar kayboluyor.

b) Hangi malara ne derece ihtiyaç olduğu bilinmiyor ve lüzumsuz istihsal oluyor, bir çok mallar heder ediliyor.

c) Müstahsil en çok ve en iyi mal istihsal gayretinde bulunuyor. Gelişme ve ilerleme duruyor.

d) Müstehlik en az maldan en çok faydalanmağı düşünmüyor, mallar heder oluyor.

Sosyalizma bu problemi görmek istemiyor. Bu noktaları kapalı geçiriyor. Yalnız komünizma fert mülkiyetini kaldırarak devleti milletin bir babası halinde bu problemleri halletmek istiyorsa da bunun Rusya'da tatbiki netice vermemiştir. Mevzuumuzun dışına çıkmamak için bu hususu başka yazıya bırakıyorum.

4 — Fiyatları serbest bırakınca yukarıda karşılaştığımız problemlerin hepsi en iyi bir şekilde halledilmiş olacaktır.

Fiyatlar serbest bırakılınca,

a) Ucuza mal edilse bile mahdut malların fiyatları yüksek olacağı için o malları onlara en çok muhtaç olanlar alacak ve iktisatlı kullanacaklardır ve bu suretle az mallar da cemiyete yetmiş olacaktır.

b) Fiyatlar serbest olunca pahalı mal edilmiş olanlar ucuza satılacağından alıcıları bulunacak ve fazla mal yığılıp kalmıyacaktır.

c) Fiyatlar serbest olunca herkes az emekle çok mal elde etmeye uğraşacak ve bu suretle istihsal artacak ve refah doğacaktır. Emekler en verimli sahalarda yatırılacak ve en çok lüzumlu mallar istihsal edilecektir. Bu suretle hem emekler, hem mallar en iyi şekillerde değerlendirilmiş olacaktır.

d) Fiyatlar serbest olunca herkes kafasını çalıştırarak ve yeni icat ve keşiflerle daha sağlam ve ucuz mal istihsalıyla uğraşacaktır. Tehlikeli ve rizikolu işler daha çok kârlı olacağından oralarda yatırımlar olacaktır.

c) Fiyatlar serbest olunca ucuza mal edenler emeklerini daha çok değerlendirmiş pahalıya mal eden-

ler ise emeklerini daha az değerlendirmiş olarak piyasaya aynı fiyatla arz edecekler. Bu suretle aynı malın fiyatı bir olacak veya birbirine yakın olacak, alıcılara taksimi kolaylaşacaktır.

5 — Fiyatlar serbest olunca mallar herkese ihtiyacı kadar ve ihtiyacı nisbetinde varır.

a) Az mallar pahalı olacağından herkes o malları mümkün olduğu kadar az kullanacak ve diğerlerini de bırakacaktır. Çok olan mallar maliyeti ne olursa olsun ucuz olacağından herkes o malları kullanmağı çalışacak ve mallar birikmeden kullanılacaktır.

b) Buğdayın fiyatı maliyeti ne olursa olsun arpadan daha pahalı olacağından herkes hayvana buğdayı değil, arpayı yedirecek ve buğday insanlara kalacaktır.

c) Malların fiyatları serbest olunca cemiyetin ihtiyacı olan mallar kârlı mallardır. Gelecek sene müstahsiller, bu malları istihsal edeceklerdir. Mal çoğalınca ucuzlayacaktır.

d) Ucuz olan mallar bir defa istihsal edilince maliyeti ne olursa olsun satılacaktır. Ancak bu malların istihsal edilmesinin kârsız olduğunu gören müstahsiller gelecek sene istihsalden vaz geçecekler ve bu suretle mallar azalacak ve dolayısıyla gelecek sene zarar etmiş olanlar bu sene kâr etmek suretiyle telâfi edeceklerdir. Bu sayede müstehliklerle müstahsil arasında anlaşma vuku bulmuş olacak. Mallar piyasada lüzumu kadar istihsal edilecek ne artacak ne de azalacaktır.

6 — Hasılı fiyatların serbest bırakılması ile:

a) Mahdut mallar en çok muhtaç olanlara paylaştırılmış olacaktır.

b) Arz ve talep arasında denge kurulacak lüzumlu malar lüzumu kadar istihsal edilecektir.

c) Emek ve sermaye yatırımları en çok muhtaç olunan malara ve en iyi yerlerde ve en çok mahsul alacak şekilde yatırılıyor.

d) Mallar, en çok faydalanılacak yerlerde ve en az kullanılmak suretiyle harcanyor.

Görülüyor ki fiyat serbestisi Allah'ın insanlara bahsettiği en büyük nimet oluyor. Fiyat serbestisi olmayınca cemiyetin iktisadî niza-

mi alt üst oluyor.

Faizli nizamda büyük sermayedarlar teşekkül eder, fiat halkın elinden çıkıp tröst ve kartellerin arzularına râm olur. Ve yukarıda saydığımız faydaları yapamaz olur. Avrupa'daki bu buhranlar komünizmi doğurdu. Sebep faiz idi. Faizi kaldıracaklarına fiatı kaldırmak yeni buhranlara yol açar ve açmıştır. Kurtuluş faizi kaldırmakla mümkündür. Ancak mevzuumuzun dışına çıkmamak için o mevzuda da burada bahsetmiyeceğim.

İktisat ilminin diliyle fiatların tahdidini arz ve talep kanununu bozar ve cemiyetin iktisadî nizamı bozulur. Fiatların tahdidini daima o nizamı yıkmıştır.

Fiatların tahdidini ne kadar zararlı ise işçi ücretlerinin kayıtlanması da aynı şekilde zararlıdır. Buna bir misal vermekle yetineceğim.

Bir müteşebbisin bir milyon lira parası olsa, memlekette de 200 işçi issiz olsa, şimdi bu müteşebbis iki yoldan birini takip edebilir.

a) 100 akeleyi çalıştırır, 20 şer lira fevmiye verir ve bir apartman yapar.

b) 200 akeleyi çalıştırır 10'ar lira yevmiye verir ve iki apartman meydana getirir.

Şimdi sosyalistlere sorarım, hangisi daha kârlı?

İkinci halde az ücretle çalışma halinde müteşebbis kâr etmiştir. Bir apartman yerine iki apartman yapılmıştır.

Acaba memleket zarar mı etmiştir? Asla, çünkü memlekette bir apartman daha artmış, birkaç aile bu sayede geçekondudan apartman dairesine geçme imkânını bulmuştur. Halk kâr etmiştir.

İşçiler de kâr etmiştir. Çünkü yarısı aç kalıp diğer yarısının müreffeh bir şekilde geçinmesi her halde içtimaf âdalete uygun değildir.

Memlekette yapılan evlerin hepsi halk için yapılmaktadır. Evler arttıkça kiralar ucuzlayacak ve bütün işçilerin bu evlerde oturmaları imkân dairesine girer.

İslâmiyette fiat tahdidini yoktur, demiştim. Haklı olarak bunun delilini benden istemişlerdir.

İslâmiyette dört delil mevcuttur. Kur'an, Hadis, İcda ve Kıyas. Bu

delillerle dâvamıza delil arıyalım.

1 — Asıl olan fiatların kayıtsızlığıdır. Binaenaleyh delili, tahdit vardır diyenlerin getirmesi icap eder. Yoktur diyenlere böyle bir sey düşmez.

2 — Kur'anda; «Ey imân edenler, mallarınızı, aranızda sizden rıza ile meydana gelen ticaret dışında butlan ile yemeyin» (4/29) denmektedir. Demek ki, rıza dışında devlet baskısı ile yapılan alışverişler bâtildir. Yenmemesi icap eder, haramdır. Herhangi bir tereddüte meydan vermemek için (an teradın = rıza ile) dememiş de (an teradın minküm = sizden rıza ile) demiştir. Yani devletin veya kanunun rızası değil, sizin rızanız mühimdir, demektedir.

Sadece mallarınız demeyip (emvateküm beyneteküm mallarınız aranızda) demek suretiyle de bu serbestliğin iç piyasa ile alâkalı olduğunu gösterir. Yani İslâmiyette dış ticarete devlet müdahalesi esastır.

3 — Akitlerde rıza şarttır. Cebir veya hile akdi iptal eder. Bundan dolayıdır ki maliyeti yanlış olarak bildiren satıcıya karşı alıcının dâva hakkı vardır.

4 — Kâr haddi üzerinde herhangi bir icma takarrur etmemiştir. Kâr haddi üzerinde bir beyan yoktur. Demek oluyor ki kâr haddinin serbestliğinde fi'li

icma vardır.

5 — Hz. Muhammed:

«Satılacak şeyleri pazara indirilinceye kadar yolda karşılamayın» buyurmuştur.

Buhari — Müslim

«Biri bir kıza talip olursa başkası araya girmesin biri bir mala müşteri olursa araya girmesin» demişlerdir.

6 — Adetlerde kıyas olamaz. Kıyasla olsa, olsa örfü uyulur denebilir. Halbuki mevridi nasda kıyasla mesağ yoktur. İslâmiyette fazla kâr değil, faiz haram edilmiştir.

7 — Hiçbir müctehit, kâr haddi hakkında bir mütalââ serdetmemiştir.

8 — Lonca ve ahilerdeki narh ve fiatlar bir topluluğun siyaset icabı aldığı kararlar olup İslâmiyet bakımından bir mesnedi yoktur. Olsa olsa cemiyetten ihraç kayıtları mevzubahis olabilir.

9 — Devletin iktisadî hayata müdahale etmemesi asıldır. Devlet ancak zarurî hallerde iktisadî hayatı tanzim eder. Bu da harp, yangın, kıtlık gibi fevkalâde haller için mevzubahis olur ve geçicidir. Normal halin avdetiyle müdahale de kalkar Nitekim Türkiye'de Milli Korunma Kayıtları zamanla kaldırılmıştır.

(Gurbet'ten)

TEBRİK

Okuyucu Mü'min kardeşlerimizin ve ehl-i İslâmın mübarek KURBAN BAYRAMLARINI tebrik eder; daima mütefrik ve muzaffer olmalarını yüce Rab-bimizden niyaz ederiz.

İSLAM MEDENİYETİ